

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอ่างทอง

ปฏิบัติงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย

การดำเนินงานโครงการหมู่บ้านต้นแบบ สุขภาพดีด้านสิ่งแวดล้อม

นายสมชาย รั้ววงษ์วาน
นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

กิจกรรมหลัก

1. ประชุมชี้แจง เจ้าหน้าที่อำเภอ เพื่อคัดเลือกชุมชน/หมู่บ้าน ที่มีความพร้อม ในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่นน่าอยู่ ด้านอนามัย สิ่งแวดล้อม โดยมีกิจกรรม

- ประเมินชุมชนตัวเอง
- กำหนดแผนปฏิบัติการ
- บูรณาการภาคีเครือข่าย การส่งเสริมกลไกการทำงาน

ผลงานวัดความสำเร็จ

- ทุกอำเภอ มีชุมชน/หมู่บ้าน ตัวอย่างด้านการจัดการอนามัย สิ่งแวดล้อมเพื่อชุมชนและท้องถิ่น น่าอยู่ ที่ถูกสุขลักษณะ *โดยชุมชนต้องมีความพร้อม ความเข้มแข็ง และยั่งยืน (ตามเกณฑ์การประเมิน 11 ข้อ)*
อำเภอละ 3 หมู่บ้าน/ชุมชน (รวมทั้งจังหวัด 21 หมู่บ้าน/ชุมชน)

กิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานแต่ละระดับ

สำนักงานสาธารณสุข อำเภอ	ผลงานวัดความสำเร็จ
1. สนับสนุน สร้างกระบวนการ การดำเนินงาน ร่วมกับเครือข่ายในชุมชน เช่น อปท., อสม., แกนนำชุมชน เพื่อการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน โดยอาศัยการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย	1.อปท., อสม., แกนนำชุมชน ในพื้นที่เป้าหมายได้รับความรู้ และมีส่วนในการพัฒนางานอนามัยสิ่งแวดล้อม
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรหรือทุนทางสังคมในพื้นที่ ในการพัฒนาชุมชน	2.ชุมชนมีการใช้ทรัพยากร มาเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้าน
3. ควบคุม กำกับ ติดตาม การดำเนินงาน ตามแผนงานโครงการ กิจกรรมในพื้นที่	3. ชุมชน/หมู่บ้านต้นแบบ ได้รับการประเมิน ตามเกณฑ์การประเมิน 3 ชุมชน/หมู่บ้าน

กิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานแต่ละระดับ

รพท./รพช./รพ.สต.	ผลงานวัดความสำเร็จ
1.คัดเลือกชุมชน/หมู่บ้านเป้าหมายในพื้นที่	1.ตำบลมีชุมชน/หมู่บ้านเป้าหมายด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ชุมชน/หมู่บ้าน
2.ประเมินตนเองและทำฐานข้อมูลสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	2. มีข้อมูลผลการประเมินชุมชน/หมู่บ้าน ตามเกณฑ์การประเมิน 11 ข้อ
3.ดำเนินกิจกรรม ร่วมกับเครือข่าย ทำแผนชุมชนจัดกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับชุมชนเพื่อร่วมคิดร่วมจัดการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม	3.มีชุมชน/หมู่บ้าน ตัวอย่างด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อชุมชนและท้องถิ่นน่าอยู่ ที่ถูกสุขลักษณะ Model Env ในชุมชน (จำนวน 3 หมู่บ้าน)

เกณฑ์การประเมินชุมชน

มาตรการ

เกณฑ์การดำเนินการ

ระดับชุมชน มีความพร้อม (๗ ข้อ)

๑. มีกรรมการหมู่บ้าน หรือกรรมการในชุมชนที่กำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน
๒. มีแกนนำชุมชน หรือ อสม. อย่างน้อย ๕ คน/หมู่บ้าน ที่สนับสนุนงานอนามัยสิ่งแวดล้อม
๓. มีกองทุนหมู่บ้าน หรือกองทุนระดับตำบล ที่ใช้ในการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในชุมชน ภาคีเครือข่ายภายใน หรือภายนอกพื้นที่ก็ได้
๔. มีการนำแนวทางความสำเร็จ หรือรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือนวัตกรรมชุมชน จากพื้นที่อื่นๆ มาใช้ในเป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนตนเองได้
๕. มีข้อมูลด้านสุขภาพจากการรวบรวมโดย รพ./รพ.สต และข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ/หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๖. มีการประชุมหมู่บ้าน หรือประชุมอื่นใดในระดับตำบล ที่มีการพูดคุย ชี้แจง ทำความเข้าใจ และติดตามความก้าวหน้าในการส่งเสริมสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง
๗. มีช่องทางการสื่อสารให้ประชาชน เข้าถึง เข้าใจ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่มีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย และเหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชน

เกณฑ์การประเมินชุมชน

มาตรการ	เกณฑ์การดำเนินการ
<p><u>ระดับชุมชนที่มีความเข้มแข็ง (๓ ข้อ)</u></p>	<p>๘. แกนนำชุมชน หรือ อสม. <u>ได้รับการส่งเสริมความรู้ทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม</u> สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตนเอง ให้ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้</p> <p>๙. ชุมชนมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเข้ามามีบทบาทในการคิด วิเคราะห์ ค้นหา และ<u>จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความเสี่ยงสิ่งแวดล้อม</u> และสุขภาพในชุมชนตนเองได้</p> <p>๑๐. มีกิจกรรม รูปแบบ และแนวทาง<u>การจัดการปัญหาและความเสี่ยงสิ่งแวดล้อม</u> ที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนตามบริบทของพื้นที่</p>
<p><u>ระดับชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน (๑ ข้อ)</u></p>	<p>๑๑. <u>มีนวัตกรรมชุมชนด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม</u> อาจเป็นนวัตกรรมต้นแบบ / นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ / นวัตกรรมกระบวนการ ที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชน ในการช่วยกันกำจัด ลด หรือจัดการปัญหาความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่</p>

แบบประเมินชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

แบบประเมิน

การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม (Active Community)

คำอธิบาย: การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน อาศัยหลักการชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการงานสาธารณสุขมูลฐาน ๓ก (กรรมการ/ กำนันคน กองทุน กิจกรรม) และ ๑ข (ข้อมูล) และ ๓ส (สร้างความร่วมมือ สื่อสาร สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน) โดยการดำเนินงาน *การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม* นั้นต้องมีความร่วมมือของประชาชนและภาคีเครือข่าย ในการดำเนินงานจึงจะประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง ผลการพัฒนามีดังนี้

๑. การประเมินตามหลักเกณฑ์ ชุมชนเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม

ชื่อชุมชน..... หมู่ที่..... ตำบล.....
อำเภอ..... จังหวัด..... ศูนย์อนามัยที่.....

มาตรการ	เกณฑ์การดำเนินการ	ผลประเมิน		ข้อเสนอแนะ
		มี	ไม่มี	
ระดับชุมชนมีความพร้อม	๑. มีกรรมการหมู่บ้าน หรือกรรมการในชุมชนที่กำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน			
	๒. มีแกนนำชุมชน หรือ อสม. อย่างน้อย ๑ คน/หมู่บ้าน ที่สนับสนุนงานอนามัยสิ่งแวดล้อม			
	๓. มีกองทุนหมู่บ้าน หรือกองทุนระดับตำบล ที่ใช้ในการทำกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยอาจได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในชุมชน ภาคีเครือข่ายภายใน หรือภายนอกพื้นที่ก็ได้			
	๔. มีการนำแนวทางความสำเร็จ หรือรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี หรือนวัตกรรมชุมชน จากพื้นที่อื่นๆ มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนตนเองได้			
	๕. มีข้อมูลด้านสุขภาพจากการรวบรวมโดย รพ./รพ.สต และข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และ/หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
	๖. มีการประชุมหมู่บ้าน หรือประชุมอื่นใดในระดับตำบล ที่มีการพูดคุย ชี้แจง ทำความเข้าใจ และติดตามความก้าวหน้าในการส่งเสริมสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง			
	๗. มีช่องทางการสื่อสารให้ประชาชน เข้าถึง เข้าใจ และรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่มีความหลากหลาย เข้าถึงง่าย และเหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชน			

แบบประเมินชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

มาตรการ	เกณฑ์การดำเนินการ	ผลประโยชน์		ข้อเสนอแนะ
		มี	ไม่มี	
ระดับชุมชนมีความเข้มแข็ง	๘. แกนนำชุมชน หรือ อสม. ได้รับการส่งเสริมความรู้ทั้งด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตนเองให้ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้			
	๙. ชุมชนมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเข้ามามีบทบาทในการคิด วิเคราะห์ ค้นหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพในชุมชนตนเองได้			
	๑๐. มีกิจกรรม รูปแบบ และแนวทางการจัดการปัญหาและความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในชุมชนตามบริบทของพื้นที่			
ระดับชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน	๑๑. มีนวัตกรรมชุมชนด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อาจเป็นนวัตกรรมต้นแบบ / นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ / นวัตกรรมกระบวนการ ที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนในการช่วยกันกำจัด ลด หรือจัดการปัญหาความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่			

๒. ความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่สำคัญคือ: (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

ลำดับ	ประเด็นปัญหาหรือความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมที่พบ	เสี่ยง	ไม่เสี่ยง	รายละเอียด (ระบุ)
๑	ปัญหาการจัดการขยะประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย และขยะติดเชื้อ			
๒	ปัญหาการจัดสภาพที่พักอาศัยของคนในชุมชนไม่สะอาด ไม่เหมาะสมกับกลุ่มวัยต่าง ๆ			
๓	ปัญหาเรื่องสุขาภิบาลสัตว์			
๔	ปัญหาเรื่องการจัดการสิ่งปฏิกูล			
๕	ปัญหาสุขาภิบาลอาหาร อาหารปลอดภัย			
๖	ปัญหาคุณภาพน้ำดื่ม น้ำใช้ ของชุมชน			
๗	ปัญหาการสุขาภิบาลในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือชุมชนแออัด			
๘	ปัญหาด้านพฤติกรรมอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชน			
๙	ปัญหามลพิษอากาศ ฝุ่นละออง หมอกควัน สารเคมีระเหย			
๑๐	ปัญหาสาธารณสุขภัย หรือภัยธรรมชาติ อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้ง ดินถล่ม พายุ			
๑๑	ปัญหาการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ			
๑๒	อื่น ๆ อาทิ น้ำเสีย การปนเปื้อนสารเคมีในดิน (ระบุ).....			

แบบประเมินชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

-๓-

๓. กิจกรรมหรือรูปแบบการจัดการความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมของชุมชน (Intervention) มีดังนี้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ๑. มีการประชุมหมู่บ้านเพื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือความเสี่ยงสิ่งแวดล้อม และจัดทำแผนการดำเนินการในระดับชุมชน
- ๒. มีกิจกรรมสำหรับการจัดการปัญหาหรือความเสี่ยงสิ่งแวดล้อม เป็นรูปธรรม การมีการแจ้งข่าวสารสำหรับประชาชน
- ๓. มีกระบวนการเฝ้าระวังความเสี่ยงสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- ๔. มีการติดตาม ประเมินผลการทำกิจกรรมของคนในชุมชน และมีการสรุปผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบร่วมกัน

๔. นวัตกรรมชุมชน: ยังไม่มีนวัตกรรมชุมชน มีนวัตกรรมชุมชน ได้แก่ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ๑. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เช่น ไซตักยุง, ไม้จับกันลื่นผู้สูงอายุ, แปรรูปขยะเป็นสินค้า
- ๒. นวัตกรรมกระบวนการ เช่น ธนาคารขยะ, หอดผ้าป่าขยะ, ชุมชนเกษตรอินทรีย์, งานศพปลอดพวงหรีด
- ๓. นวัตกรรมต้นแบบ เช่น ต้นแบบบ้านสะอาด, ต้นแบบชุมชนสะอาด, ต้นแบบสิ่งแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ, ต้นแบบชุมชนอาหารปลอดภัย

ระบุชื่อนวัตกรรม.....

๕. การสร้างคุณค่านวัตกรรมชุมชน มีดังนี้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ๑. มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นวัตกรรมชุมชน ระหว่างคนในชุมชน หรือ ต่างชุมชน หรือต่างตำบล
- ๒. มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์นวัตกรรมชุมชน ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ตามบริบทของพื้นที่
- ๓. มีโรงเรียนนวัตกรรม ที่มีการรับการศึกษาดูงาน และจัดกระบวนการให้มีผู้ดูแลกระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่มาศึกษาดูงาน
- ๔. มีการประกวด เชิดชูเกียรติ หรือมอบรางวัลให้กับนวัตกรรมชุมชน

๕. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

.....

.....

.....

แบบประเมินชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม

-๔-

วิธีการประเมินผลการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม:

การวัดผลชุมชนเข้มแข็ง ใช้กระบวนการวิเคราะห์ชุมชนตามหลักศากลาง โดยต้องดำเนินการ ๒ ขั้นตอนดังนี้

๑. ระดับชุมชนมีความพร้อม

ชุมชนดำเนินการกิจกรรมในขั้นการเตรียมความพร้อม ผ่านตามข้อ ๑ - ๗ แต่ยังไม่ดำเนินการในข้อ ๘ - ๑๑

๒. ระดับชุมชนมีความเข้มแข็ง

ชุมชนดำเนินการกิจกรรมในขั้นการเตรียมความพร้อมและขั้นชุมชนเข้มแข็ง ผ่านตามข้อ ๑ - ๑๐

๓. ระดับความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ชุมชนที่ดำเนินการกิจกรรม ผ่านทุกขั้นตอน ตามข้อ ๑ - ๑๐ และมีนวัตกรรมชุมชนด้านหนึ่งด้านใดตามบริบทของพื้นที่ ตามข้อ ๑๑

สรุป ผลการประเมินชุมชน คือ

- () ๑. ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนา
- () ๒. ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม
- () ๓. ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน

ลงชื่อ.....	ผู้ประเมิน
(.....)	
หน่วยงาน.....	
ลงชื่อ.....	ผู้ประเมิน
(.....)	
หน่วยงาน.....	
ลงชื่อ.....	ผู้ประเมิน
(.....)	
หน่วยงาน.....	

โครงการพัฒนาชุมชนมีความเข้มแข็งด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม (Active community)

ตำบลมีชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1. มีแกนนำชุมชน และ/หรือ อสม.ที่มีความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างน้อย 5 คน
2. มีข้อมูลที่สามารถระบุ/บ่งชี้ความเสี่ยงด้านอนามัย สิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. จัดทำแผนชุมชน/โครงการ/กิจกรรม/กระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชน และภาคีเครือข่าย ที่ตอบสนองต่อความเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชน

